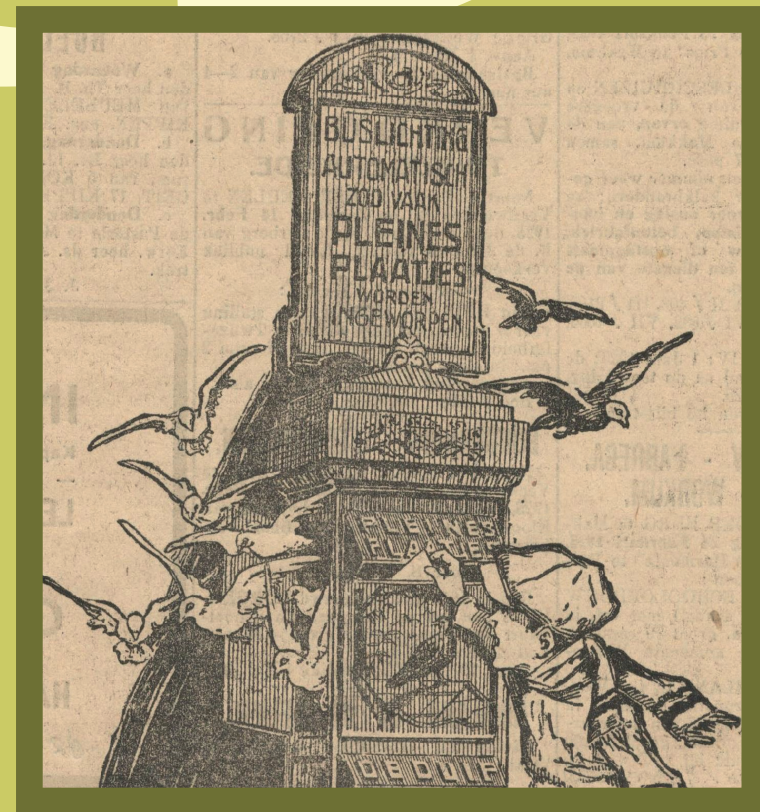

DOLDERSE KRONIEK

22ste jaargang nr. 2 - april 2019

INHOUD

3

Voorwoord
Redactie

4

Het Duivenhuis
Frits Stuurman

11

Herinneringen aan landgoed Den Engh
Anneke Hofstede

17

**Van schoenmakerij naar schoen-
reparatiebedrijf en schoenwinkel**
Mieke van der Ploeg

24

Villaparkengemeente
Kees Floor

28

Verhalentafels
Redactie

29

Jeugdpagina
Groep 7 en 8 basisschool De Kameleon

Historische Vereniging Den Dolder

Opgericht 9 april 1997.

22ste jaargang nr. 2, april 2019

Versijnt vier keer per jaar.

Bestuur

Voorzitter: Petra Koek
voorzitter@historischeverenigingdendolder.nl

Secretaris(a.i.): Flip Baay
secretaris@historischeverenigingdendolder.nl

Penningmeester/Ledenadministratie: Ria Huisman-Joore
penningmeester@historischeverenigingdendolder.nl

Commissaris Archief: Flip Baay
archief@historischeverenigingdendolder.nl

Eindredacteur/coördinator Dolderse Kroniek: Nico van der Kleij
redactie@historischeverenigingdendolder.nl

Redactie Dolderse Kroniek

Nico van der Kleij, Dick van Lier, Mieke van der Ploeg,
Frits Stuurman

Tekstvoorstellen en reacties naar de redactie:
redactie@historischeverenigingdendolder.nl

Ontwerp, lay-out en opmaak: Gera Hoogland
gera@loods21.nl

Foto omslag: deel van advertentie Zeepfabriek 'De Duif' 1925

Druk: BladNL, Utrecht

Alle rechten voorbehouden. Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van het bestuur van de Historische Vereniging Den Dolder. Het aanmeldingsformulier voor de vereniging vindt u op de website. Het lidmaatschap van de vereniging leidt steeds tot een stilzwijgende verlenging per kalenderjaar. Opzegging als lid van de vereniging kan mondeling, schriftelijk of via email tot stand worden gebracht en dient tenminste vier weken voor het einde van het verenigingsjaar te geschieden aan de penningmeester.

De contributie bedraagt € 15.00 per jaar.
Banknummer: NL77 INGB 0007 7398 16

De Historische Vereniging beschikt over de ANBI verklaring ('Algemeen Nut Beogende Instelling'). Dit betekent dat uw gift (geheel of gedeeltelijk) in mindering kan worden gebracht op uw belastbaar inkomen.

Website: www.historischeverenigingdendolder.nl
ISSN: 1389-0026

Voorwoord

Beste Lezers,

Een nieuwe lente, een nieuwe editie van de Kroniek, het tweede nummer van 2019. Het blad komt bij u op de deurmat op het moment dat de Algemene ledenvergadering van 3 april alweer achter ons ligt. In deze vergadering werd o.m. afscheid genomen van Dick van Lier als secretaris van de Historische Vereniging. De redactie prijst zich zeer gelukkig dat hij zijn lidmaatmaatschap van ons team voortzet.

Inmiddels is dit nummer al het vierde dat in het nieuwe jasje verschijnt. We hopen dat u inmiddels gewend bent aan formaat en opmaak. Het gaat uiteraard in de eerste plaats om de inhoud, maar uw lezersogen verdienen ook een blad waarvan tekst en beeld prettig en goed overkomen.

In dit nummer treft u vier artikelen aan met een verscheidenheid die u van ons gewend bent, maar achterin ook nog twee pagina's waarin nieuwe, redactionele initiatieven worden toegelicht: 'Verhalentafels' en de 'Jeugdpagina'. In de kolom rechts wordt kort het waarom en het hoe daarvan weergegeven.

Wat de artikelen betreft, openen we met een bijdrage van Frits Stuurman over 'Het Duivenhuis', een pand aan de Willem Arntszlaan nr. 9, thans woonhuis, dat ooit onderdeel uitmaakte van de bedrijfsgebouwen van zeepfabriek De Duif. De functie van het huis wordt uitgebreid uit de doeken gedaan. Vervolgens neemt Anneke Hofstede u mee naar haar bakermat op 'Den Engh', de 'speeltuín' van haar jeugd. U leest hoe het was om op te groeien in een groot gezin waarin alle zeilen moesten worden bijgezet om rond te komen. De derde bijdrage over de voormalige schoenmakerij Van der Wal aan de Pleineslaan is geschreven door Mieke van der Ploeg.

Als vierde bijdrage publiceren wij, met toestemming van de auteur Kees Floor het zeer interessante artikel 'Villaparkengemeente', dat

eerder is verschenen in de Biltse Grift nr. 4 (dec 2016). U zult lezen dat wij, Doldenaren, in 1925 zomaar tot een andere gemeente dan Zeist hadden kunnen gaan behoren!

Bestuur en Redactie wensen u veel leesplezier. Én een heerlijk voorjaar! De redactie is alweer voor u bezig met een rijk gevuld zomernummer, dat we u in juli hopen toe te sturen.

Rectificatie:

In het nummer van januari j.l. staat op pagina 9, 3e alinea foutief vermeld dat de horecaruimte van 'Hiensch' anderhalf jaar leeg heeft gestaan; dat moet zijn een half jaar.

Bestuurmededeling:

In de ALV van 3 april 2019 is mevrouw Ankie Keizer voorgesteld als nieuw bestuurslid. Aangezien zij zich pas ná de convocatie van de A.L.V. heeft aangemeld, kon dit niet meer tijdig worden meegenomen. Het bestuur stelt voor om een periode van 6 weken (= tot 16 mei a.s.) in te stellen waarin leden kunnen reageren op haar benoeming.

Twee nieuwe initiatieven

1. Verhalentafels

Binnen onze trouwe lezerskring bevinden zich velen die bij het lezen van de artikelen nogal eens 'oh ja' zeggen. Dat niet alleen, maar ook constateren dat er meer informatie met betrekking tot het behandelde onderwerp is, of nog andere foto's dan de gepubliceerde in hun bezit hebben, of dorpsgenoten kennen die er meer van weten. Maar ook suggesties hebben voor nieuwe, interessante thema's voor plaatsing in de Kroniek. Niet om deze per se zelf te schrijven. De redactie wil daarom graag met hen in contact komen om 'slapende' informatie en ideeën boven tafel te krijgen via groepsgesprekken en interviews. Op pagina 28 leest u meer daarover!

2. Jeugdpagina

In 2007 ontwikkelde de Historische Vereniging zgn. 'Lesbrieven' voor leerlingen van basisscholen in Den Dolder. In dit najaar publiceren wij nogmaals deze verzameling in een speciale editie van de Kroniek. Om jeugdigen meer bij de geschiedenis van ons dorp te betrekken wordt voor hen van nu af aan een eigen Jeugdpagina ingeruimd die ze, al dan niet onder begeleiding, zelf mogen vullen met een geschiedenis gerelateerde bijdrage (geschreven, getekend). De 'aftrap' hiervoor vindt u op pagina 29.

Het Duivenhuis

Willem Arntszlaan 9

Frits Stuurman

Aan de Willem Arntszlaan staat een bijzonder huis: Het Duivenhuis. Die naam staat niet op de gevel. Het heet alleen zo in de volksmond omdat je daar duiven kon halen tegen inlevering van duivenplaatjes die je kreeg bij pakjes zeepoeder van Zeepfabriek De Duif.

Bouw en gebruik

Het huis werd gebouwd in 1924. Opdrachtgever was Zeepfabriek 'De Duif' en Technisch Bouw Bureau Hoenink en Gathier verzorgde de architectuur. De oorspronkelijke functie was administratiegebouw en uit overlevering wordt verteld dat daar de plaatjes die je bij de aankoop van zeep van Pleines kreeg, omgeruild konden worden. Zelfs was het mogelijk daar, tegen inleving van duivenplaatjes, twee levende postduiven te halen. Korte tijd later kon je daar Duifmerken naar toe sturen om cadeaus te ontvangen.

Het pand was oorspronkelijk genummerd aan de Dolderseweg: Dolderscheweg 119A. Je ging er dus heen via de ingang van het fabrieksterrein van De Duif. Het nummer staat nog naast de deur die vroeger de voordeur van het huis was, maar nu zit aan de zijde die is afgewend van de Willem Arntszlaan.

Naast het Duivenhuis werd in dezelfde tijd een groot duivenpaviljoen gebouwd, ook genoemd Duivenpark. Het Duivenpark had twee vleugels, als onderkomen voor veel verschillende soorten duiven en als plaats voor het fokken van

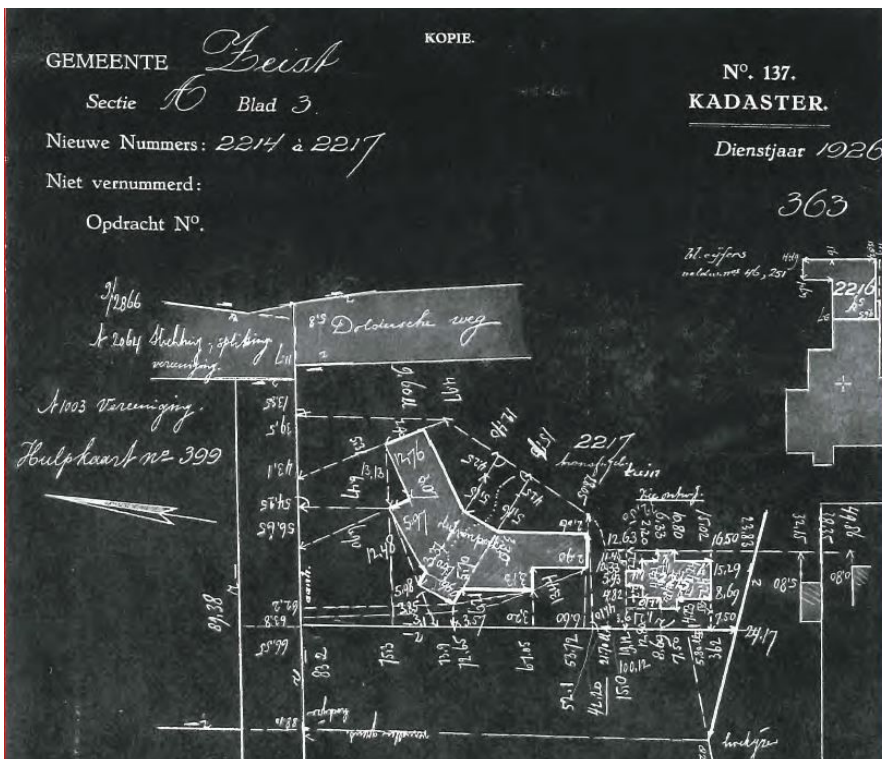
Huisnummer bij de voormalige voordeur. (Frits Stuurman)

duiven. We weten dat het Duivenpark vlak naast het huis lag. Zie de kadastrale inmeting op de volgende pagina.

Helaas hebben we nog geen enkele foto van het duivenpaviljoen. Oudarchivaris van de Gemeente Zeist Pierre Rhoen beschrijft in zijn artikel het Duivenpark als volgt:

Het Duivenhuis omstreeks 1964. Op de achtergrond de (voormalige) zeepfabriek, dan in gebruik bij Van Straten en Boon. De huidige voortuin is de achtertuin van dit pand in de begintijd. De voordeur was dus aan de andere zijde van het gebouw. (Jos van Buren-Van der Zaan)

Ligging van het Duivenpark ten opzichte van de Dolderseweg en het Duivenhuis op een kadastrale inmeting (zogenaamd veldwerk) van januari 1925. (Gemeente Zeist)

Deze bouwtekening geeft ons een indruk van hoe het Duivenpark er uit heeft gezien. Op het dak van het middendeel moet een duif hebben gestaan. (Gemeentearchief Zeist, GAZ)

“De plattegrond van het (houten) gebouw had een flauwe V-vorm, de open zijde naar voren gekeerd. Elke vleugel hiervan was 17 meter lang en het middenstuk had een breedte van 3,32 meter. Een vleugel bestond uit vijf kooien elke van 2,50 x 2,75 meter, die ieder zijn eigen voliëre had...” . De technische beschrijving gaat nog een hele bladzijde door. U kunt die vinden in de Dolderse Kroniek van mei 2006. Ook Rhoen bezat kennelijk geen

foto, wij hopen dat er nog eens een gevonden wordt. Rhoen schat dat het Duivenpark omstreeks 1935 is afgebroken.

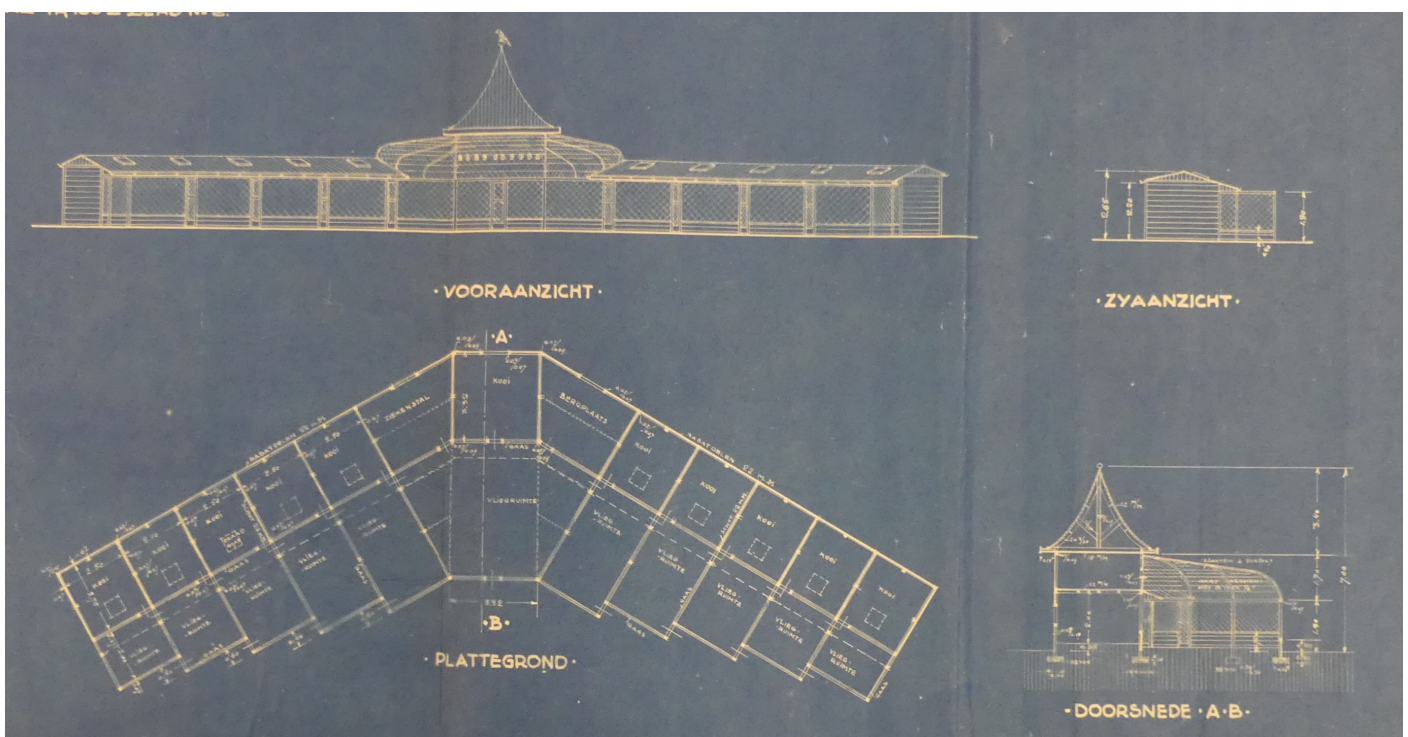
Indeling van het huis

De indeling van het huis was oorspronkelijk drie kamers beneden en drie boven. Omdat het een administratiegebouw was, was er geen keuken. De uitbouw van het huis waarin nu de keuken zit werd er in 1929 aangezet.

Nadat het huis door de administratie was verlaten werd het een woonhuis. Volgens de beschikbare woningkaart werd het bewoond vanaf 1939. Verderop in het artikel komen we terug op de verschillende bewoners en hun gebruik van de kamers.

Duiven en duivenboeken

Zeepfabriek ‘De Duif’ had natuurlijk veel met duiven. Toen directeur Pleines zijn bedrijf nog in Amersfoort had bracht hij al zeepproducten op de markt onder de naam ‘De Duif’. Deze zeep werd duifjeszeep genoemd.

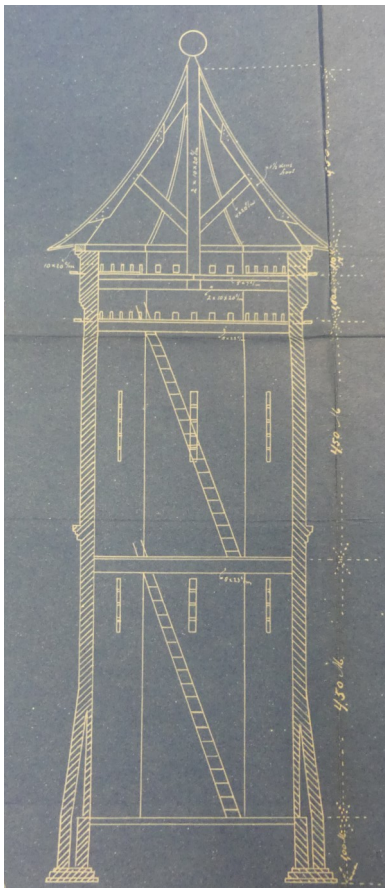

Huidige voordeur. (Frits Stuurman)

Toen het bedrijf in Den Dolder was gevestigd, was er sinds 1919 een duiventoren met duiven. Rhoen heeft in de Dolderse Kroniek al eerder een verhaal gepubliceerd over de duiventoren en het Duivenpark (zie literatuurlijst).

Met de belangstelling voor duiven hangt ook samen dat de zeepfabriek boeken uitbracht over duiven. Deze waren uitgevoerd als albums op dik papier met vakjes waarin de duivenplaatjes moesten worden geplakt. De albums zijn in veel

Doorsnede van de Duiventoren.

opzichten vergelijkbaar met de bekende Verkade-albums: pagina's tekst en pagina's waarop de plaatjes moesten worden geplakt in vakjes met daaronder de naam van de duivensoort. De duiventoren was afgebeeld op het kft van de albums.

Hierboven het kft van deel VI van de albums, hieronder een plaatje uit dat album. (Historische Vereniging)

In de tekst wordt aandacht besteed aan het ontstaan van de duivenrassen en families daarbinnen en welke kenmerken ze hebben. Op de rechter pagina's worden dan de duiven afgebeeld in aquarel.

De albums, getiteld 'Onze duiven in woord en beeld' kwamen uit in ca. 1925. Een jaartal staat niet vermeld in de albums, op internet wordt er meermaals een schatting van 1925 aangegeven. Op websites van handelaars in tweedehands boeken worden de albums aangeboden. Er zijn in totaal waarschijnlijk 12 albums uitgegeven waarvan er acht, genummerd I tm VIII, in bezit zijn van onze vereniging. Per zes konden de albums worden gebonden in luxueuze banden, waarop ook de duiventoren was afgebeeld. De vereniging bezit één losse band, bruin met een zwarte rug. Dit is de band voor deel 1 bedoeld voor de albums I tm VI.

Werden in de eerste zes boeken vooral de rassen en families van diverse oorsprong behandeld, in album VII gaat het over 'Erfelijkheidsleer en fokleer'. En deel VIII gaat over 'Huisvesting der duiven'. Daarin zijn dan ook afbeeldingen te vinden die laten zien hoe duivenhokken gebouwd kunnen worden.

Zeer waarschijnlijk heeft de administratie, die nodig was om de duivenplaatjes te ontvangen en er andere plaatjes of ook cadeaus voor te verstrekken, hier in het Duivenhuis gefunctioneerd.

KON. ZEEPFABR
DE DUIF V.H. CHR. PLEINES
 DEN DOLDER

Wat U krijgt voor Pleines Plaatjes.

Voor 12 Plaatjes	3 maanden Abonnement De Duivenbode.	Voor 30 Plaatjes	Een Boekje. De Postduif, haar verblijf en verzorging en teelt door G. J. D. Wingalen
.. 24 ..	Wed. v.lichtkaart der Zuidelijke Vluchten.	.. 40 ..	Een Zifflankje voor één Duif.
.. 30 ..	Een der Pleines Albums I tot en met VI.	.. 60 ..	Een Zifflankje voor twee Duiven.
.. 125 ..	Een Prachtband voor de zes Albums.	.. 75 ..	Hekfront 35 cM. = 45 cM.
.. 175 ..	Een paar Postduiven.	.. 75 ..	Hekfront 42 cM. = 50 cM.
.. 300 Tuimelaars of Hoogvliegers.	.. 75 ..	Bringerraampje.
.. 600 Kleurduiven.	.. 80 ..	Grit, Vaeder-Drinkbak en Broodpan
	.. extra Verzochte Duiven.	.. 110 ..	Duivenmand voor één paar Duiven.
door 2 Plaatjes	Een Duiven Kestel	.. 150 ..	Duivenmand voor twee paar Duiven.
.. 2 Duivenring.	.. 275 ..	Duivenhok voor één paar Duiven.
.. 5 ..	Eenke Gringer.		Duivenhok voor twee paar Duiven.
.. 30 ..	Een Boekje. Het houden, Pluvestelen en verzorgen van onze duiven, door G. J. D. Spruit		

Profiteert hiervan nu nog, aler verschillende aantallen op 2 Maart verhoogd worden.

In ieder geval moesten de te ruilen plaatjes opgestuurd worden naar de zeepfabriek afdeling 'plaatjes'.

In een advertentie uit februari 1925 (links), waarin een jongen is te zien die een enveloppe met plaatjes in de brievenbus stopt, lezen we wat er voor de plaatjes te verkrijgen was zoals één van de albums I tm VI voor 24 plaatjes en een paar postduiven voor 125 plaatjes.

Cadeaus verder uitgebreid

De zeepoederpakjes hadden een duifmerk op de verpakking staan:

Een duif van links naar rechts op een dakje zittend met gedraaide kop.

Die duifmerken moest de klant uitknippen en opsturen naar de Fabriek van Pleines in Den Dolder en daarbij aangeven welk artikel men graag wilde ontvangen.

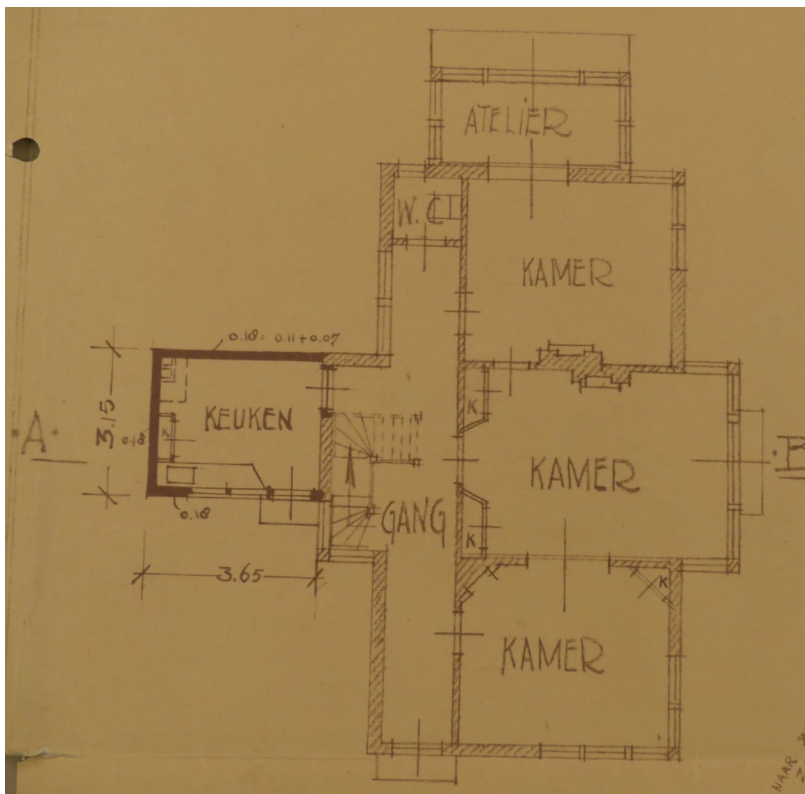
In 1928 kwam er in liggend formaat van 17 x 12 cm een catalogus uit getiteld 'De Duif-besteller als verteller'. Daarin kon worden opgezocht welke artikelen er verkrijgbaar waren voor ingezonden Duifmerken. Het voert voor dit artikel te ver om in te gaan op de honderden cadeaus die verkrijgbaar waren.

Bewoners

De woningkaart, een kaart van de gemeente Zeist waarop werd geschreven wie er allemaal in een bepaald pand woonden, laat zien dat de bewoner Feye Schaafsma er ging wonen op 11 februari 1939, vermoedelijk met vrouw en twee dochters. Op 5 maart 1941 trok M. Schaafsma daar bij in, die wordt vermeld als kostganger, maar ze vertrekt weer in oktober 1942. De familie Schaafsma vertrekt op 30 juni 1945. Het huis staat leeg tot in oktober 1945. Hendrik Vogel gaat er dan wonen tot november 1947. Feye Schaafsma is er op 25 januari 1948 teruggekomen, wellicht met zoon en twee vrouwelijke gezinsleden.

Het zou te ver voeren alle families en inwonenden (dat waren o.a. kostgangers of dienstboden) hier te

Indeling van het huis na de toevoeging van de keuken in 1929. (GAZ)

gaan noemen. We beperken ons tot een opsomming van de hoofdbewoners. Volgende familienamen die als hoofdbewoner op de kaart zijn vermeld zijn Mw. Keongh-Schaafsma, Teunis De Bie, Egbert Vogel (gedurende 12 jaar), Adrianus Verhoef (2 jaar), Ad van der Zaan vanaf 4 april 1963 en Alida W. Vogel - Scholman (2 jaar).

Ad van der Zaan was de vader van Jos van Buren-van der Zaan. We vroegen haar het een en ander te vertellen over het huis toen zij er woonde.

“Wij gingen er wonen toen ik 12 jaar was. Het gezin bestond toen uit mijn ouders, twee broers, een zusje en ik.

Beneden waren drie kamers. De kamer aan de tuinkant (nu gericht op de Willem Arntszlaan) werd onze huiskamer, de eettafel stond in de erker (atelier op de plattegrond). We sliepen allemaal boven: drie

kamers. Ik sliep samen met mijn zusje Willie boven de woonkamer en de kamer van mijn ouders was juist helemaal aan de andere kant. Mijn broers Dick en Teus hadden de kamer tegenover de trap.

Beneden waren nog twee andere kamers. De middelste kamer werd in die jaren wisselend verhuurd. Ik herinner me dat we daar een tijdlang vier Nederlandse militairen hadden die op vliegveld Soesterberg werkten. In de derde kamer woonde Juffrouw Engelberta ('Betsy') Versteeg die bij de Remia op de administratie werkte.

De drie kamers beneden werden verbonden door een lange gang. Aan het einde van de gang was de WC en aan het andere einde de voordeur. Er was vlak bij die oude voordeur een glazen deur en daar kon je via de trap naar boven. De keuken was aangebouwd (1929). En liep je door de gang richting WC dan was er na de trap de ingang naar de keuken.

Achter het huis stond een grote kas, waar mijn vader alle plantjes kweekte voor de grote tuin. Ik hielp hem er graag mee.

Wat was het een koud huis, maar in die tijd waren veel huizen heel koud: ijsbloemen op de ramen en soms was je deken met ijs bedekt van de adem die was bevroren.

We gingen weg door van huis te ruilen met de familie Jorna. Zo kwamen wij op de Van der Hoevenlaan terecht. De familie Jorna verliet later het Duivenhuis weer door van huis te ruilen met de familie Vis.”

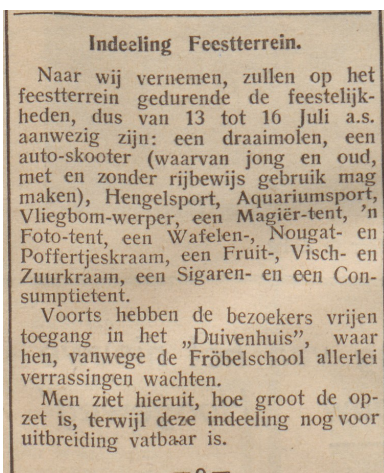
Zo kwamen Cock en Elly Vis in 1985 in het huis. Zij sliepen in de achterste kamer beneden, hun drie kinderen boven.

Stoep van de huidige voordeur gemaakt door Cock Vis samen met zijn zoon, toen 4 jaar oud. Vandaar de in steen ingelegde vis. (Frits Stuurman)

Ze vonden het er heel mooi wonen al moest er aan het wooncomfort wel veel gebeuren. Cock was er goed in om het huis comfortabeler te maken. Geen wonder dat er al op 15 april 1985 vergunning werd aangevraagd voor het bouwen van een garage en het verplaatsen van de voordeur. De nieuwe voordeur

Artikeltje over de indeling van het Feestterrein tijdens het Volksfeest in Den Dolder, De Zeister Courant van 28 juni 1939. (Pierre Rhoen)

kwam in de gang naast de ingang naar de keuken. Omdat de oorspronkelijke voordeur heel mooi is werd die verplaatst naar de plek van de nieuwe voordeur.

De tuinkamer en de middelste kamer werden met elkaar verbonden door de tussenmuur weg te breken. Er kwam een moderne open haard in de tuinkamer.

En er werd CV aangelegd in het hele huis. Een stukje van de overloop ging dienen als kast voor de CV. Die kast werd gemaakt van hout met de zg. kraalranden, net als de bestaande betimmering. Aan de andere kant van de overloop werd, mooi symmetrisch met de CV-kast, een WC aangelegd. De keuken werd gemoderniseerd en van een langer aanrecht voorzien. Dat aanrecht kwam ook in de hoek van de keukenaanbouw waar eerder een zitbad was. En dat kon weer omdat de hal bij de oude voordeur werd verbouwd tot badkamer.

Andere activiteiten in het Duivenhuis

Het is niet bekend wanneer de administratie zich uit het Duivenhuis heeft teruggetrokken. Wel is dus

bekend dat het gedurende een periode leeg heeft gestaan of althans tijdelijk bewoond was. Dat komt naar voren uit berichten uit De Zeister Courant en De Zeister Nieuwsbode. Knipsels die Rhoen in zijn archief had en die hij ons ter beschikking stelde.

Zo stelde Unilever, toen blijkbaar eigenaar, het huis ter beschikking in de periode 13 tot 17 juli 1939 om een bazaar te organiseren om geld bijeen te brengen voor het Bouwfonds van de Doldersche Fröbelschoolvereniging. B en W gaven toestemming voor een verloting. Daarvoor werd door het bestuur een oproep gedaan om geschenken ter beschikking te stellen. De trekking zou op 18 juli plaats vinden. De festiviteiten in het Duivenhuis vonden gelijktijdig plaats met het Volksfeest te Den Dolder. Op het feestterrein waren vele attracties zoals een draaimolen, een Magiër-tent en een sigaren- en consumptietent, zie het betreffende kranten-artikeltje.

Op zaterdagavond 24 juli 1943 om 7 uur vond op het terrein van het Duivenhuis een Openluchtuitvoering plaats van de Gymnastiek en Sportvereniging Bato uit Zeist, georganiseerd door de afdeling Den Dolder. Er was zeer veel belangstelling voor, zo vermeldt De Zeister Courant op 31 juli 1943.

Den Dolder

Postagentschap in „Duivenhuis“?

DEN DOLDER. — De directeur van de posteries in Utrecht heeft zich tot de eigenaar van het kortelings vrijgekomen „Duivenhuis“ aan de W. A. Laan te Den Dolder gewend met het verzoek om de beschikking over dit gebouw te verkrijgen voor het vestigen van een hulp-postkantoor. De kantoorhouder zou dan tevens met zijn gezin zijn intrek in het „Duivenhuis“ kunnen nemen. Het hulppostkantoor te Den Dolder was tot nu toe nog steeds gevestigd in 'n gedeelte van de woning van de vroegere kantoorhouder, doch deze toestand kwam de PTT steeds meer ongewenst voor. Overigens is het „Duivenhuis“ ten opzichte van Den Dolder meer centraal gelegen.

Op 24 september 1951 wordt in zowel de Zeister Nieuwsbode als in De Zeister Courant vermeld dat het Duivenhuis postkantoor voor Den Dolder zou kunnen worden. Het bestaande postkantoor moet het huis waarin de vorige kantoorhouder der PTT woont verlaten. In november blijkt echter dat achter de schermen geen overeenstemming kan worden bereikt.

Recente luchtfoto van het Duivenhuis en omgeving. (Gem Zeist)

Ruime beloning voor het verstrekken van inlichtingen welke leiden tot het terugbekomen van radio (amerikaan), achterwiel van fiets, houtsnijwerk en wandelstok, voorzien van metalen plaatjes, waarop verschillende plaatsen die bezocht werden staan aangegeven. Een en ander is kort geleden uit het Duivenhuis te Den Dolder gestolen.
T. SCHAAFSMA, Dolderscheweg 119a

Wethouder Scheps uit zijn verantwoordiging daarover omdat hij bang is dat de Dolderse gemeenschap gevaar loopt zijn postkantoor te verliezen, zo schrijft de Zeister Nieuwsbode op 9 november 1951.

Dank aan informanten

Zo is de geschiedenis van het huis en van het functioneren als woonhuis enigszins geschetst. Dit met speciale dank aan Cock Vis en Jos van Buren-van der Zaan voor alles wat ze hebben verteld.

En met dank aan Pierre Rhoen voor adviezen en het ter beschikking stellen van krantenknipsels.

Literatuur

ONZE DUIVEN IN WOORD EN BEELD door C. A. Th. Van Gink en C.A.M. Spruijt met driekleurendrukken naar aquarellen van C. A. Th. Van Gink.

Een advertentie in de Zeister Post van 22 juni 1945 (Pierre Rhoen)

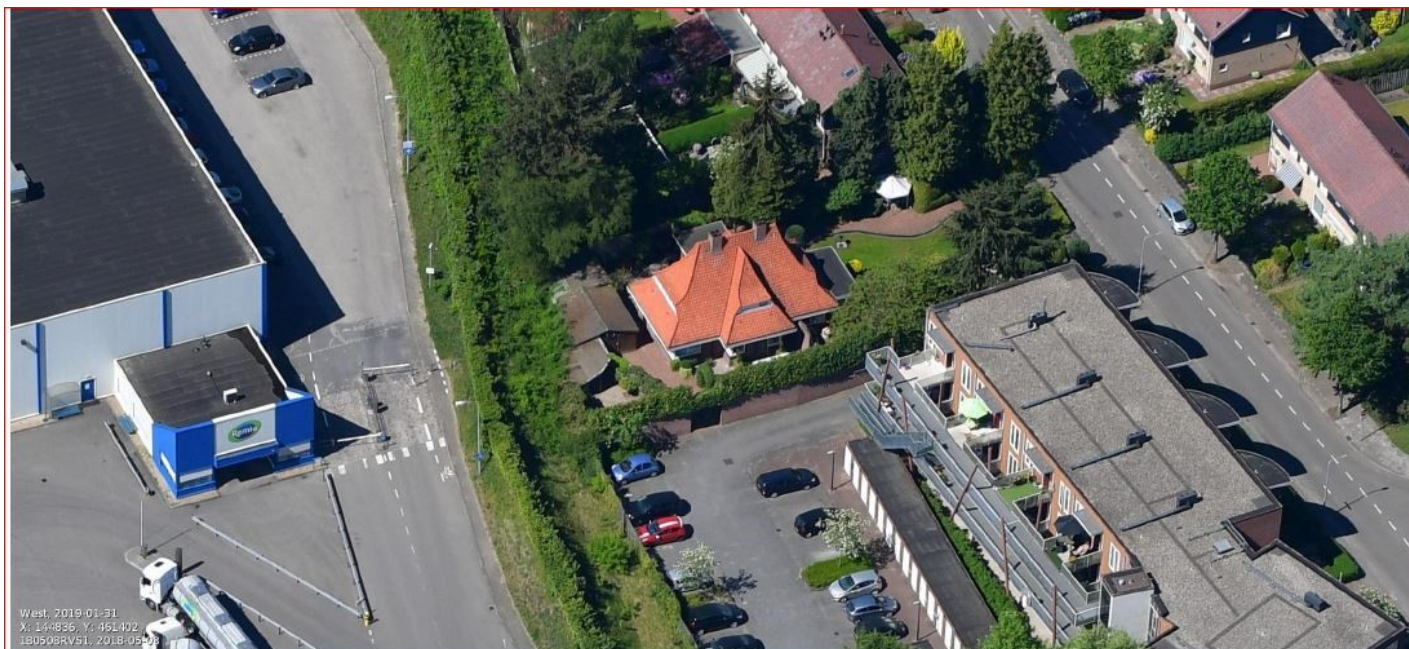
PLEINES ALBUM VI, zonder jaartal. Boek-en plaatdrukkerij Koch en Knuttel – Gouda

Roland Blijdenstein: Zeist, Groei en Bouw / Den Dolder en Bosch en Duin, 1984, Kerckebosch BV-Zeist, Blz 294-295.

R.P.M. Rhoen, De Duiventoren en het duivenpark van de zeepfabriek De Duif in Den Dolder, Dolderse Kroniek. Nr 2 (2006) p. 1-6.

R.P.M. Rhoen, Themanummer: Christoph Pleines, Dolderse Kroniek. Nr 2 (2007) p. 1-44.

Gemeente Archief Zeist: Bouwvergunningen inv. nr. 438 en 470

Herinneringen aan landgoed DEN ENGH

Anneke Hofstede

Het interessante artikel over landgoed Den Engh in de Dolderse Kroniek nr.1-januari 2015 riep bij mij - Anneke Hofstede - gevoelens van nostalgie op. Tezamen met mijn zes broers: Ton, Jan, Dirk, Cor, Wim en Henk hebben wij op deze bijzondere plek een fijne jeugd doorgebracht.

De familie Hofstede heeft, in wat oorspronkelijk een dienstwoning was, in totaal 27 jaar op Den Engh gewoond; vanaf najaar 1945 tot mei 1972. Daarna zijn ze verhuisd naar de Dolderseweg 175. Van die zevenentwintig jaar was ons huis veertien jaar eigendom van de Rijksinrichting.

In al die jaren is er geen onvertogen woord gevallen tussen onze familie, medewerkers van de inrichting of de patiënten.

Huize DEN ENGH. Deze ansichtkaart is uitgegeven door kantoorboekhandel Vlastra aan de Dolderseweg.

Ondanks dat de patiënten wel dagelijks langs ons huis kwamen, want een stuk weiland van mijn vader was heringericht om groenten en bloemen te kweken.

Den Engh werd uiteindelijk in 1959 door de familie De Baat verkocht (voor ca. fl.750.000,- voor ons toen onvoorstelbaar veel geld) aan het

Ministerie van Justitie voor de vestiging van een heropvoedingsinrichting.¹

Huizen aan de Paduaweg

Mijn ouders, Ton en Willemien Hofstede-de Bie zijn op 23 november 1945 op Den Engh gaan wonen. Ik was toen twee jaar. Zij hadden vanaf 29 oktober 1941 aan de Paduaweg 2 (richting Amersfoort) gewoond waar een viertal nogal morsige huizen stond die onder andere werden bewoond door de familie Van den Broek, oud ijzerhandelaars. Naast hen woonde, na het vertrek van mijn ouders, de familie Lindenman. Een aantal meters verderop stonden nog een paar huizen (twee-onder-een-kap) bewoond door het oude echtpaar Slotegraaf met hun volwassen zoon Bart die ten gevolge van een motorongeluk slechts één been had. De andere woning werd bewoond door zoon Maarten Slotegraaf, zijn vrouw Sjaan en hun drie dochters Ina, Dinie en Corrie. Maarten deed van alles en nog wat. Paarden fokken en trainen, ganzen, geiten en koeien houden. Het was er altijd rommelig maar wel gezellig.

Het Hofstede huis, waarvan de achterzijde werd gebruikt als ingang.

Vader Hofstede had aan het einde van de tweede wereldoorlog een tip gekregen van ene Mr. Touw uit Bilthoven, eveneens lid van de gereformeerde kerk, dat de dienstwoning op Den Engh leeg stond. Het huis werd aan Hofstede gegund omdat hij een boerenzoon was en al langere tijd droomde van een eigen boerderij. Dat kwam goed uit want landgoed Den Engh bezat meerdere hectaren weidegrond, die zich uitstrekten vanaf de villa tot aan de parkeerplaats van het privé-

Zijkant van het huis met de nooit gebruikte 'officiële' ingang. Het kleine raampje is het vertrek met de houten latrine.

vliegtuig van Prins Bernhard, tegen de bosrand, op de vliegbasis Soesterberg. Soesterberg was het oudste militaire vliegveld in Europa. In 1913 maakte het leger hier haar eerste vluchten. Het vliegtuig van Prins Bernhard werd niet permanent bewaakt (heden onvoorstelbaar) en op zondag was het een geliefd uitstapje om vanuit het dorp naar het vliegtuig te wandelen.

Tot aan de verhuizing naar Den Engh werkte mijn vader, volgens een uittreksel uit het bevolkingsregister als verfmenger, voerman en landarbeider. Toen hij op Den Engh boerde had hij circa twintig koeien, nadat de houten stal was uitgebreid met een bakstenen aanbouw ook nog een aantal varkens en een

paard. Hij was ook schillenboer. Twee keer in de week reed hij met paard en wagen(!) naar Utrecht. Hij had twee wijken in de huidige wijk Zuid-Oost Utrecht. Omdat de boerderij uiteindelijk niet voldoende opbracht om zeven kinderen te voeden is hij naast het boerenbedrijf in de avonduren als arbeider gaan werken in een melkfabriek in Utrecht. Bijkomend voordeel was dat je als arbeider in loondienst wél kinderbijslag kreeg maar als zelfstandige niet. Toen het werk in de fabriek té zwaar werd is hij gaan werken als pompbediende bij garage De Witte aan het Emmaplein in Bilthoven.

Hofstede huis

Het bakstenen Hofstede huis had aan de achterzijde twee openslaande deuren die direct toegang gaven tot de woonkeuken en die als ingang werden gebruikt. Er waren twee moestuinen waarvan de grootste was omgeven door een hoog eikenbos met kreupelhout, naaldbomen en de heerlijk geurende kamperfoelie. Aan de Dolderse kant van het huis stond een enorme kastanjeboom. Aan de achterzijde bij de onofficiële ingang stond een fraaie berkenboom en aan de Soesterbergse kant was nog een kleine moestuin met een aan het huis gebouwd bakstenen schuurtje.

Het huis had beneden een woonkeuken met een kolenkachel, een slaapkamer aan de achterzijde, een houten latrine zonder waterspoeling (beerput) en een woonkamer aan de voorzijde, eveneens met een hout/kolenkachel. Boven waren drie slaapkamers, daar sliepen respectievelijk twee en drie jongens en een piepklein kamertje voor mij als oudste en enig meisje. Omdat er zes jongens waren, stond er op de overloop ook nog een bed.

Er was slechts één koude kraan in de keuken, geen douche, we maakten daarom wekelijks gebruik van het badhuis van de Willem Arntsz Stichting aan de Dolderseweg. Moeder deed de was in de schuur zonder wasmachine. Het water in de twee zinken kookketels werd verwarmd op twee petroleumstellen. Spoelen gebeurde met ijskoud water, ook in de winter. Op koude dagen wilde het wassen van het bovenlichaam nogal eens door ons 'vergeten' worden en gingen we, oppassend dat moeder het niet merkte, ongewassen naar school.

Kleine witte bungalow

Circa vijftienzeventig meter vanaf de Dolderseweg, naast de grote tuin van de familie Van der Mijll Dekker (familie van de bekende textielkunstenaar Kitty van der Mijll Dekker (1908-2004)) stond een kleine witte bungalow met een grote veranda. Tot 1954 woonde daar de familie H.G. van Ee, met hun dochter Jenny (Jannetje), die vanaf 11 januari 1947 als huishoudster werkte voor de familie De Baat. Vader Van Ee werkte als tuinman op het landgoed. Mijnheer Van Ee overleed op 25 september 1954. Met ingang van 17 november 1954 werd hij als tuinman opgevolgd door Marinus H. van der Craats. Het echtpaar Van der Craats kwam uit Leersum. Mijn vader heeft hen met hun huisraad in zijn oude legerjeep en met de schillenkar als aanhangwagen verhuisd naar Den Dolder. Zij hebben in de witte bungalow gewoond tot de komst van de Rijksinrichting in 1959, waarna zij aan de Willem Arntszlaan 51 zijn gaan wonen.

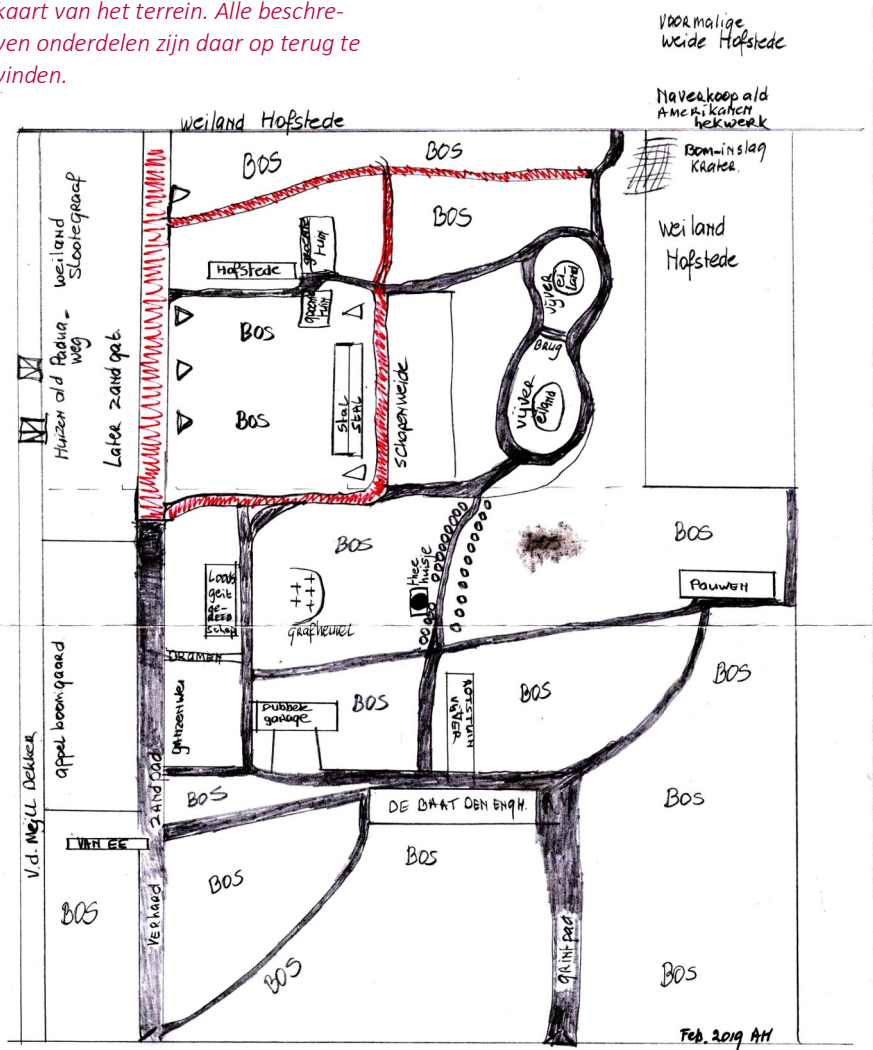
Echtpaar De Baat

Op 3 januari 1947 kwamen de heer en mevrouw De Baat op Den Engh wonen. Ze hadden geen kinderen

De witte bungalow waar de familie Van Ee woonde. (foto van DVD)

Beneden: De uit de hand getekende kaart van het terrein. Alle beschreven onderdelen zijn daar op terug te vinden.

en ze zijn op Den Engh blijven wonen tot 9 december 1958. Mijnheer M.G. de Baat is in dat jaar overleden aan maagkanker. Hij was secretaris-generaal bij Unilever in Rotterdam en kwam zelden thuis. Mevrouw De Baat had gedurende vele jaren een gezelschapsdame die 'Juffie' werd genoemd. Na het overlijden van mijnheer De Baat verhuisden Mevrouw De Baat-Kist en Juffie (Jenny van Ee) naar een bungalow in Baarn.

De originele vijverpartij achter het Huis Den Engh bestaat nog steeds. (Frits Stuurman 2015)

Schrijfster met step op de betonnen weg met één van de 'bunkers' die werden gebruikt als berguimte en/of kippen- en varkenshok. Hier voorzien van een houten gevel.

Betonnen weg

Rondom het beboste terrein waar het huis van Hofstede stond liep een vrij brede betonnen weg, aangelegd door de Duitsers om hun materiaal gemakkelijk te kunnen vervoeren naar de driekantige betonnen optrekken - soort bunkers² - die op onregelmatige afstanden langs de betonnen weg stonden. Tijdens de oorlog hebben op het terrein enkele houten barakken gestaan, die direct na de oorlog zijn verwijderd. Op deze prachtige pri-

véweg heb ik, toen ik dertien of veertien was, leren autorijden in de oude legerjeep van mijn vader. De zeven betonnen 'bunkers' werden door mijn vader benut als opslagplaats voor onder andere stro, als garage voor de jeep, maar ook als

varkens- en kippenstal en voor het opbergen van de vele door mijn broers gemaakte karretjes.

Een wandeling door het park

Het landschapspark dat de villa omringde werd aangelegd in 1918 in de Engelse landschapstijl, beïnvloed door onder meer de beroemde Engelse tuinarchitect Lancelot 'Capability' Brown (1716-1783). Dat wil zeggen een park met slingerende paden, zodat bij elke kromming van het pad een ander (ver)gezicht opdoemde, bosschages, hoge bomen, een vijver en wijde vergezichten, bijvoorbeeld de weilanden met koeien van mijn vader.

De houten stallen die behoorden bij de Hofstede. (Foto van DVD)

Om bij de villa te beginnen. De inrit vanaf de Dolderseweg die voorzien was van grint, liep met een flauwe bocht naar het huis. Het pad was omgeven door grote hoge bomen en wat bosschages, maar zonder noemenswaardige planten en heesters. Achter het huis had men uitzicht op een verdiepte rotstuin met een vijvertje, een fraaie zonnewijzer en op de in de verte liggende weilanden.

Voorbij de rotsvijver liep een zandpad naar rechts, richting Hertenslaan, waar op de oorspronkelijke tennisbaan een grote ren was geplaatst met enorm hoge hekken om de prachtige (mannetjes)pauwen binnen de hekken te houden. In deze ren bevonden zich ook kippen en eenden.

Gaan we terug naar het begin van onze wandeling dan komen we, links afslaand, na een aantal meters bij een dubbele garage en nog iets verder bij een afgerasterd weilandje met ganzen die je behoorlijk konden bijten als je je in hun territorium begaf. Tussen de garages en de ganzenwei liep een recht pad dat

*De meanderende vijver
(Foto van DVD)*

Anneke Hofstede op het rustieke bruggetje over de grote vijver.

leidde naar een bruin gebeitste houten loods, waar een geit genaamd Truida onderdak vond, naast de vele tuingereedschappen. Tegenover deze loods was een kunstmatige grafheuvel gecreëerd waar de overleden huisdieren werden begraven, elk graf voorzien van een houten kruis met de naam van het dier. Bijvoorbeeld van Thirty, een zwarte soort bouvier, die mevrouw De Baat had gekregen ter gelegenheid van haar dertigste huwelijksdag. Het was waarschijnlijk een Engelse ras hond, maar daar had ik toen nog geen verstand van. Mevrouw De Baat reed ook (af en toe) in haar

eigen auto, een Britse Rover.

Voorbij de loods kwam je uit op de, al eerder genoemde betonnen weg die onder meer naar de houten stal van mijn vader leidde. De stal werd aan beide kanten geflankeerd door twee betonnen, driekantige 'bunkers'. Vanaf de stal kon je linksaf en dan kwam je bij ons huis. Maar je kon ook rechtsaf buigen, om de schapenweide heen, om uit te komen bij een vrij grote vijver met een bruggetje en een klein eilandje. Deze vijver was ook in meanderende vorm aangelegd. Daarin zwommen witte eendjes.

Auteur gezeten tussen de narcissen op het eilandje in de grote vijver.

Een kronkelend bospad volgend, kwam je uit bij een imposante laan met grote eikenbomen, ideale grond voor de groei van cantharellen, die wij in het seizoen plukten en naar Mevrouw De Baat brachten. Wij wisten niet hoe ze bereid moesten worden. Die mooie laan liep langs een lege zandvlakte, daar was in de oorlog een bom gevallen. In en om deze krater ging ik op zoek naar messing munitiehulzen. De grote exemplaren gebruikten we thuis als bloemenvaas. Deze eikenlaan leidde naar een ander deel van het eveneens door mijn vader gepachte weiland. Toen het weiland werd verkocht aan het Amerikaanse leger (vliegveld Soesterberg) kwam daar een stevige afrastering te staan.

Zandafgraving

Tussen ons huis en de eerder genoemde vier huizen aan de Paduaweg lag eerst een weiland met een aantal fruitbomen dat door vee van Maarten Slotegraaf werd begraaasd. Door de toenemende huizenproductie in de gemeente Zeist was er steeds meer zand nodig en zodoende werd het weiland van Slotegraaf metersdiep afgegraven, een klus die vele jaren in beslag nam.

Toen lag er een enorm gat dat wij en de dorpskinderen in de winter gebruikten als schaatsbaan en in de zomer als motorcrossbaan.

Uiteindelijk werd dit immense gat volgestort met huisvuil uit de gemeente Zeist. Het werd afgedekt met een dikke laag zand maar het bleef natuurlijk zwaar vervuilde grond.

Terugblik

Tja, wat is er terecht gekomen van een meisje dat is opgegroeid als oudste van een gezin met zes jon-

gens aan de rafelrand van Den Dolder. Na de huishoudschool in Zeist, de avondmulo in Utrecht en een toelatingsexamen voor de Vrije Universiteit in Amsterdam ben ik in 1984 afgestudeerd als kunsthistorica. Misschien ben ik wel geïnspireerd geweest voor het volgen van deze studie door het fraaie interieur van huize Den Engh, waar ik regelmatig mocht komen theedrinken met Mevrouw De Baat en Juffie. Het kan vreemd lopen in een mensenleven.

Over dit artikel

Dit artikel is tot stand gekomen met hulp van mijn broer Cor van de Pleineslaan 7. Hij heeft, net als ik, een zwakke plek in zijn hart voor het zo mooie Den Dolder.

Anneke/Annigje C.H. Hofstede

Het grote afgegraven zandgat tussen het Hofstedehuis en de huizen aan de Paduaweg werd door dorpskinderen gebruikt om te schaatsen of te motorcrossen.

Noten:

1. Ik ben vergeten of dit bedrag is betaald bij aankoop van het landgoed door de familie De Baat of dat dit het bedrag was bij de verkoop aan het Rijk. Ik weet dat wij er in het gezin dagenlang over hebben gepraat. Zoveel geld!

2, Vermoedelijk gaat het hier om opslagplaatsen voor munitie .

Fotoverantwoording:

Voor zover niet anders vermeld bij de foto's komen deze uit het fotoarchief van de schrijfster.

Een paar betonnen 'bunkers' nu nog aanwezig aan de rand van het terrein, grenzend aan de grote moderne gebouwen aan de andere kant van de rondweg. (Frits Stuurman 2019)

Van schoenmakerij naar schoenreparatiebedrijf en schoenwinkel

Van der Wal op de Pleineslaan 35 1921 t/m 1999

Mieke van der Ploeg

Voor de Kroniek (11e jaargang nr. 2 van mei 2008) schreef ik een artikel over het echtpaar Van der Wal, dat op Begraafplaats Het Stille Hofje is begraven. Er kwam als vanzelf ook e.e.a. over hun schoenmakerij in voor, die vanaf 1958 werd voortgezet door hun zoon en schoondochter Arie en Gré, maar lang niet alles. Nu die twee als tachtigers flink op leeftijd zijn gekomen vonden we het tijd om de focus echt op het bedrijf te richten.

Wie waren deze mensen?

David Josephus van der Wal (1896 - 1962) werd in Rotterdam geboren als zoon van een blikslager (d.w.z. een ambachtsman die uit blik huishoudelijke artikelen maakt zoals keteltjes, pannen etc.). Zijn vrouw Maria Johanna Schollaart (roepnaam Marie, 1893 - 1972) kwam uit een wat 'hogere' klasse, haar vader was bierbrouwer en woonde met zijn gezin in Kralingen.

David ging in Rotterdam bij een schoenmaker in de leer. Hij leerde Marie in Rotterdam kennen. Zij kwam als eerste deze kant op, als inwonend kookster bij 'een sjeike familie', voor zover David weet aan de Soestdijkerstraatweg richting Soest.

Zij haalde David hierheen toen de

huizen rond het pleintje van de Pleineslaan werden gebouwd door Woningbouwvereniging 'Het Duivendorp' (waarover in ons volgende nummer meer), zodat hij hier een eigen schoenmakerij kon beginnen. Ze trouwden op 06-07-1921 in Rotterdam en vestigden zich drie weken later op Pleineslaan 35, meteen na de oplevering.

Zoon Arie, die later het bedrijf overnam, werd hier op 23-01-1934 geboren als vijfde en jongste kind van David en Marie. Vanaf zijn 14e (einde leerplicht) werkte Arie een paar jaar als bakkers- en banketbakkersleerling. Maar omdat David ziekelijk was kwam Arie hem vanaf de vroege jaren '50 helpen, leerde al doende zelf het vak en nam uiteindelijk de boel helemaal over.

Zijn vrouw Gré Oordwijn (voluit Gerritje voor de burgerlijke stand, maar RK gedoopt als Margaretha) is dochter van een wegwerker. Zij is op 05-09-1936 in Diemen geboren, óók als vijfde en jongste kind. Vanwege vaders beroep werd er vaak verhuisd en was er altijd sprake van tijdelijke huisvesting. In 1954 woonden ze in een 'salonwagen' bij de Hindelaan.

(Daar stonden meerdere wagens langs een ongebruikt stuk rolbaan, buiten de hekken van de vliegbasis. Nu is het een volwaardige straat met woningen erlangs, genaamd Schaapskooi.)

Gré's vader werkte aan nieuwe startbanen vanwege de komst van de Amerikanen. Gré werkte, zoals op elke locatie, als manusje-van-alles voor de aannemer: koffie en thee zetten, de telefoon aannemen, wat administratie doen etc.. Arie en Gré leerden elkaar kennen op danses bij Van de Wetering op de Baarnseweg. Zes weken na het begin van hun verkering verhuisde het gezin Oordwijn naar Zierikzee in Zeeland voor weer ander werk. Een jaar lang gingen Arie en Gré elk weekeinde naar elkaar toe, om de week Zierikzee en Den Dolder. Het kostte hun elke cent die ze verdienen, maar ja.....

In 1955 kwam het gezin Oordwijn weer voor een jaar naar die salonwagen. Toen vader daarna naar Ridderkerk moest voor nieuw werk bleef Gré hier; ze kreeg een eigen kamer(tje) op Pleineslaan 35 bij het gezin Van der Wal. In januari 1958 zijn ze getrouwd en kregen op dit adres hún drie kinderen.

Vanwege de renovatie kozen Arie en Gré in 2016 voor verhuizen naar de Doctor J.C. Boswijklaan. Eerst naar een wisselwoning en daarna weer terug werd hen vanwege hun gevorderde leeftijd teveel.

Het begin van de zaak

Liever had David nr. 37 gehuurd, het hoekhuis. Daar achter had hij een buitenom bereikbare werkplaats willen bouwen.

David van der Wal ergens in de jaren '30 (foto uit het familiealbum Van der Wal)

Maar nr. 37 was nog niet af en langer wachten was geen optie. De gloednieuwe tussenwoning had schuifdeuren tussen de voor- en achterkamer. Achter werd gewoond, vóór richtte David zijn schoenmakerij in met o.a. een trapnaaimachine en (heel modern!) een elektrisch machientje voor het afwerken van zolen en het bijslijpen van hakken.

David hing naast de voordeur een emailen bordje op met de tekst: 'Eerste elektrische schoenmakerij'. Dat kwaliteitsmerk kregen alleen leden van een bepaalde bond; het is helaas zoekgeraakt.

David vervaardigde op bestelling van leer, met de hand, volledig nieuwe schoenen en laarzen. Arie denkt dat ook in die begintijd veel van het werk zal hebben bestaan uit reparatie van gedragen schoenen.

Aanvankelijk was David de enige schoenmaker in het nog jonge dorp. Vrij snel kreeg hij concurrentie van meneer Loomans aan de overkant van het pleintje op nr. 40 (de opa van Hannie van Leeuwen). Later zat op Pleineslaan 82 ook nog schoenmaker Frits Engels; die heeft een tijdje in loondienst gewerkt bij Van der Wal om hem uit de brand te helpen toen David teveel kampte met gezondheidsproblemen. Er was zelfs nog een vierde schoenmaker: Van 't Hoog op Dolderseweg 185 (ook een woning van de woningbouwvereniging Het Duivendorp!), naast het rijtje winkels tegenover de toegang tot de Willem Arntsz Hoeve.

Blijkbaar was er dus voldoende emplot voor vier schoenmakers in het nog kleine dorp. Maar David was allesbehalve een goeie zakenman. Daarover straks meer.

MISVERSTAND!

Na de bevrijding werd David van der Wal gearresteerd door drie mannen die in de oorlog bij een gewapend verzetsgroepje hoorden en daarna bij de Binnenlandse Strijdkrachten (BS). Dat waren buurman R.M. Breeschoten (timmerman) van nr. 37, bakker H.Th. Hiensch van nr. 39 en aannemer Evert Oudenes van nr. 46 aan de overkant van het pleintje. Ze dachten nl. dat David met de Duitsers had geheuld. Hij ontving die altijd zó hartelijk in zijn werkplaats en onderhield hun laarzen zó goed! David was binnen een dag alweer thuis. Mevrouw Inden-Reiss en de heer Scheps hadden bevestigd dat David in de kamer achter de werkplaats onderduikers had ondergebracht en dáárom zo vriendelijk was voor die Duitsers....dan kwamen ze gewoon niet op het idee dat er wel eens illegalen in zijn huis konden zitten.

Kun je nagaan hoe goed hun verblijf geheim was gehouden dat zelfs de naaste buurman hun aanwezigheid niet had opgemerkt!

Een vol huis

De kinderen van David en Marie werden geboren in 1925, 1926, 1927, 1930 en 1934.

In diezelfde periode leidde David na elkaar vier van zijn jongere broers op tot schoenmaker en die woonden dan ook hier in. Hoe paste dat allemaal? Het waren en zijn beslist geen grote huizen daar aan het pleintje!

In de oorlog werd het helemaal vol. Davids familie was vóór de oorlog verhuisd naar Wageningen. Daar moesten ze worden geëvacueerd na het bombardement van 17 september 1944 (bij de Slag om Arnhem, operatie 'Market Garden'). Davids ouders kwamen toen met drie volwassen kinderen hier inwonen. Dat ging echter niet goed....

David hield achter het huis allerlei dieren die hij voor eigen gebruik zelf slachtte. Marie maakte het vlees in dat niet meteen werd opgegeten, in weckpotten. Die stonden in de kelder. Wat bleek? Deze

familieleden pakten zomaar zonder vragen ingemaakt vlees en aten dat zelf op! David heeft ze er meteen uitgezet toen hij het merkte.

Er waren nóg meer mensen in huis: drie onderduikers. Geen joden, het zullen wel mannen zijn geweest die aan de Arbeitseinsatz wilden ontkomen. In elk geval één van hen kwam uit Rotterdam en heette Adriaan Uittenbogaart.

Hun aanwezigheid was bepaald niet ongevaarlijk. David had namelijk vaak Duitsers over de vloer die hun laarzen door hem lieten repareren.... *(zie kader hierboven)*

Voor dat volle huis was veel eten nodig. Davids eigen slachtdieren hielpen wel, maar het was niet genoeg. Mevrouw Inden-Reiss (1) gaf hem bonboekjes zodat hij etenswaren kon kopen voor de onderduikers. David is met andere mannen uit het dorp en met zijn oudste zoon ook wel op voedseltocht gegaan, lopend tot over de IJssel om aardappelen e.d. te kopen.

Om die onopvallend te vervoeren zodat de Duitsers de buit niet in beslag zouden nemen stopte hij alles in zijn accordeonkoffer.

Een onzakelijke, vrijgevege vakman met principes

Aan de Soestdijkerstraatweg 8 woonde een welgestelde boer, genaamd Hilhorst. Die wilde in de oorlog nieuwe laarzen laten maken door David. Alles was schaars in de oorlog, dus ook leer.

David kon daardoor de opdracht niet aannemen. De boer dacht David te kunnen overhalen (omkopen) door hem een groot stuk vlees toe te zeggen. David heeft de man woedend de werkplaats uitgegooid en riep hem na dat als hij al leer kon krijgen hij dat liever zou gebruiken voor arme mensen!!!

Marie werkte van meet af aan mee ten bate van de schoenmakerij en dat was ook nodig. Zij haalde schoenen op bij klanten en zij bracht ze na reparatie weer terug. Maar bovenal zat zij klanten achter de broek om hun rekeningen te betalen. David vond het namelijk prima om

allerlei werk te verrichten 'op rekening', maar Marie moest er dan achterheen om keer op keer te manen tot betaling. Ze heeft wat afgelopen! Pas ná de oorlog kreeg ze een fiets, als Arie het zich goed herinnert. David was ook niet te beroerd om klanten van alles kwijt te schelden....

Na de oorlog hield David minder dieren en legde achter het huis een moestuin aan. En jawel hoor, ook van de groenteoogst gaf hij makkelijk veel weg. Té veel.

Pas toen Arie de zaak overnam merkte hij hoe onverstandig David met geld was geweest. Door zijn vrijgevigheid bleek er een schuld te zijn ontstaan van f 2000! (Naar de geldswaarde van nu te vergelijken met ca. € 13.500.) Arie wist de schuld uiteindelijk letterlijk weg te werken. Dat was nog in de tijd dat hij met zijn gezin inwoonde bij David en Marie. Toen er eindelijk weer een beetje reserve in het geldkistje zat, was dat ineens zo maar weg omdat David zonder overleg 100 kippen had gekocht en die in de achtertuin had ondergebracht....

Arie duikt de boeken in

Het schoenherstellersvak leerde Arie dus in de praktijk van zijn vader, zonder een officiële opleiding te volgen. Een vakdiploma werd pas vanaf 1954 een vereiste. Arie kwam er nog onderuit, hij was toen 20 en al bekwaam genoeg geworden in de praktijk.

In juli 1951 had hij al wél een diploma algemene handelskennis behaald, want dat hij de zaak zou gaan overnemen zat er toen al in.

De officiële eisen werden steeds strenger. Arie stroopte zijn mouwen op en behaalde achtereenvolgens de benodigde papieren. In 1958 slaagde hij met hoge cijfers voor het diploma commerciële vakken voor de schoenmakerij; in 1962 even goed voor het diploma schoenwinkelier. In 1964 ook nog een diploma vakbekwaamheid voor de detailhandel in koffers en lederwaren (zie foto hierboven).

In de loop der jaren moesten er ook allerlei vergunningen worden aangevraagd, zoals in 1961 bij de gemeente voor het veranderen van de bedrijfsruimte. In 1963 moesten er vergunningen komen voor de uitbreiding van zijn schoenmakerij met 'beperkt textielbedrijf', voor de uitoefening van een schoenverkoopbedrijf en ook weer een ontheffing van het verbod tot uitoefening van het schoenherstellersbedrijf (omdat hij geen officieel diploma had). In 1971 werd hem waarachtig wéér verboden om schoenen te repareren en pas nadat hij een beroepsprocedure had aangespannen en gewonnen kreeg hij zijn ontheffing terug. In 1968 was er opnieuw een vergunning tot het uitoefenen van de kleinhandel in schoenen nodig geweest....

Wat een ellende, het ging Arie niet in zijn kouwe kleren zitten, hij werd er knap zenuwachtig van. Gré steunde hem door dik en dun en dat was nodig ook! Arie was daarbij in zijn werk ook nog eens een Pietje precies én slaagde er nou eenmaal niet in om snél te werken. Dat leidde alles bij elkaar tot flinke stress inclusief soms hele nachten doorwerken om alles af te krijgen. Daar hielp Gré soms ook bij.

Gelukkig vond Arie in schoenmaker Wim Koning een fijne medewerker die een jaar of 12 in de zaak heeft meegewerkt zodat al het werk op tijd werd verzet.

Vernieuwingen van de tweede generatie

Zoals dat gaat bij een nieuwe generatie: die vernieuwt en breidt uit. Zelf volledige schoenen maken was niet meer aan de orde. Schoenen repareren des te meer, maar zeker ook de verkoop van bij de groothandel ingekocht schoeisel en gaande-

weg ook bijkomende artikelen zoals portemonnees, tassen, sjaals, sokken, riemen etc.

Ik ben zelf van bouwjaar 1952. Toen wij in 1958 op vakantie gingen naar Katwijk kreeg ik bij Van der Wal schattige gypjes, met bloemetjes! Ik zie ze nog voor me.

Maar we gingen er ook de jaren daarna váák heen. Voor waterschoentjes, pantoffels, kaplaarzen, gewone schoenen. Wij waren duidelijk niet de enigen.

Een flinke doelgroep bleek te bestaan uit bewoners van de Willem Arntsz Hoeve. Patiënten die zich vrijelijk naar het dorp konden begeven kwamen zelf, als ze hun maandgeld hadden ontvangen. Anderen kwamen met begeleiders. Arie was ook niet te beroerd om met een flinke voorraad dozen naar de Hoeve te gaan, als dat voor sommige bewoners beter bleek uit te pakken. Ja, daar heeft hij véél werk aan gehad.

Hannie van den Hoogen (nu Van Leeuwen) rond 1967 toen ze een tijdje als verkoopster werkte bij Van der Wal. Links schoenmaker Wim Koning die 12 jaar lang bij Arie in dienst was. (foto uit het familiealbum van Van der Wal)

Drie generaties Van der Wal bij de heropening na de verbouwing in 1961. (foto uit het familiealbum van Van der Wal)

De zaak werd meermaals verbouwd. Zodra David en Marie in 1958 verhuisden naar de Doctor J.C. Boswijklaan kon Arie namelijk de hele benedenverdieping gaan gebruiken voor de zaak. Dat gaf nieuwe mogelijkheden!

Zodra het financieel haalbaar werd verbouwde Arie de zaak daarom, in 1961. Gré werkte mee voor zover dat te combineren viel met de zorg voor hun drie jonge kinderen.

Naarmate die groter werden stond zij vaker in de zaak zodat Arie zich in zijn werkplaats op reparaties kon richten. Daar voelde hij zich het meest in zijn element.

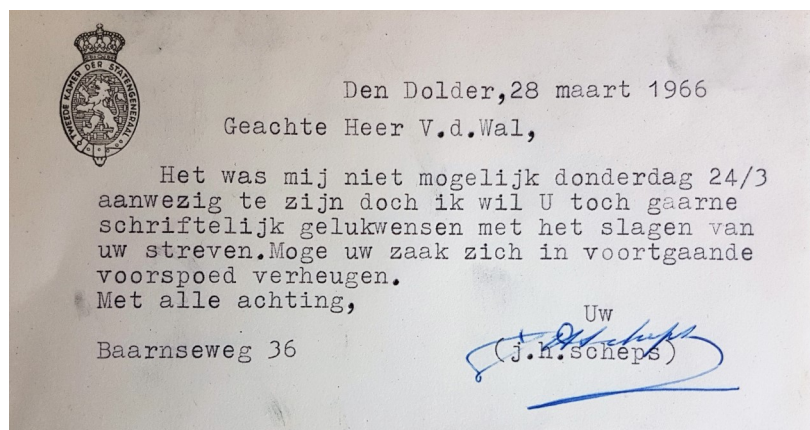
Prominente dorpsbewoner Johan Scheps (toen lid van de Tweede Kamer) verontschuldigt zich dat hij niet bij de feestelijke heropening van de zaak aanwezig kan zijn.

In 1966 volgde er weer een verbouwing. Een flinke deze keer, de héle benedenverdieping werd winkel met daarachter een opslag voor voorraden en d ar weer achter de werkplaats van Arie. Aan de feestelijke heropening werd in de Zeister Courant alle aandacht besteed met een foto en een verslagje (helaas t  vaag geworden om hier af te drukken).

Arie van der Wal omstreeks 1999.

Het complimenteuze artikel vertelt o.a. over het groeiapparaat van het schoenenmerk Bunnies, waarmee kindervoetjes exact goed werden opgemeten. Dat was natuurlijk hartstikke vernieuwend in die tijd, zéker voor een dorpswinkel.

Zo verstreken de jaren en bleef de zaak Van der Wal een begrip in het dorp.

Natuurlijk ging het met ups en downs.

Mensen gingen vaker op 'rommel' lopen die niet te repareren valt; sneakers, gympen, Uggs, dat soort werk. Dorpsgenoten gingen vaker naar Zeist of Utrecht voor schoenen, omdat ze er met de auto of de trein makkelijk heen konden en meer keus wilden. Of ze zochten vooral goedkopere schoenen, die bij grote ketens te vinden zijn.

Arie kan zich er nóg kwaad over maken. Dat mensen toch niet voor kwaliteit gaan, voor echt lederen schoeisel!

Maar een ondernemer weet altijd wel weer een nieuwe inkomstenbron te vinden. Bij Arie en Gré was dat een stomerij. Dat wil zeggen: we konden stoomgoed bij hen brengen en weer ophalen. Dat was slim, want zo iets was er nog niet in het dorp!

Met pensioen

Toen Arie 65 werd en AOW kreeg ging hij met pensioen. Nou ja, min of meer. De winkel werd na een langdurige 'algehele leegverkoop' opgeheven, dat wel. De hele benedenverdieping werd nog een keer verbouwd, nu tot een zéér grote en weelderig ingerichte woonkamer met open keuken. De twee hondjes hadden het daar ook zichtbaar naar hun zin. Maar het bord 'stomerij' bleef gewoon tegen de pui staan en we konden er totdat Arie en Gré verhuisden naar de Boswijklaan ons stoomgoed blijven brengen. Arie bleef ook nog wat 'rommelen' in zijn werkplaats. Als een schoenreparatie niet te ingewikkeld was wilde hij die best nog doen. Stikwerk om een riem of tas te herstellen was een tijdlang ook nog mogelijk.

Daar hield Arie op een gegeven moment toch ook maar mee op.

Hij heeft de zaak zonder toeters of bellen langzaam beëindigd. Sindsdien genieten Gré en hij van hun welverdiende rust. De verhuizing naar de Doctor J.C. Boswijklaan was een flinke inspanning, maar daar zijn ze nu wel overheen. De hondjes zijn helaas overleden, maar zij maken, net als toen die er nog waren, dagelijks hun wandelingen. Wat minder langdurig en minder ver, maar we zien ze nog steeds samen lopen. Als ik onaangekondigd bij hen langsliep tref ik beiden altijd bezig aan. Bijvoorbeeld met stekjes, maar ook met laptop of tablet. Arie in zijn vertrouwde stofjas als hij wat in schuur of tuin doet. Huis en tuin zien er picobello uit door hun voortdurende goede zorgen!

Noot:

1) Mevr. Dirkje Inden-Reiss (PvdA-lid van de gemeenteraad) en haar man Th. H.J.M Inden (uitgever) woonden met Johan H. Scheps (ook PvdA-lid van de gemeenteraad) in één huis (Hertenlaan 16D, Paltzerweg 158, Baarnseweg 36). Zij zaten alle drie in het verzet. Scheps was in zijn pamfletten zo openlijk anti-Duits dat hij een valse identiteit aannam om niet opgepakt te worden. Toch werd hij in 1944 gearresteerd en een tijd in Kamp Amersfoort gevangengezet. Mevr. Inden-Reiss en haar man wisten uit handen van de Duitsers te blijven.

Verdere verantwoording: namen en adressen die Arie van der Wal mij noemde heb ik gecheckt via www.geheugenvanzeist.nl en gevonden in de daarin opgenomen adresboeken en oude kranten.

Handtekeningenactie voor villaparkengemeente

Bilthoven 1925

Kees Floor

Een gemeente met rustige wijken vol schitterende villa's, bewoond door vermogende of op z'n minst tot de gegoede burgerij behorende gezinnen, wie zou daar niet willen wonen? Liever dan na een dreigende opdeling van De Bilt bij Zeist gevoegd te worden, wilden bewoners van Bilthoven in 1925 een nieuwe gemeente vormen samen met de nabijgelegen buurtschappen Bosch en Duin, Den Dolder en Huis ter Heide, maar zonder de rest van Zeist.

In het begin van de twintigste eeuw kreeg de gemeente Utrecht steeds meer behoefte aan grond waarop ze de voor de groei van de stad benodigde nieuwbouw kon realiseren.

Door de aanwezigheid van de Nieuwe Hollandse Waterlinie aan de oost-zijde van de stad werd die groei richting De Bilt echter ernstig belemmerd. Er golden rond de verdedigingswerken namelijk verbodsbepalingen voor het bouwen in steen, het aanleggen van wegen en het veranderen van waterlopen (1). Het stadsbestuur probeerde hier onderuit te komen, maar het Ministerie van Oorlog ging daar niet in mee.

Een andere, tegelijkertijd uitgevoerde Utrechtse strategie was erop gericht zo ver naar het oosten uit te breiden dat de aanwezigheid van onbebouwde gebieden tussen Utrecht en De Bilt voor lief genomen kon worden. Zo was er onder andere een plan van het gemeentebestuur van Utrecht uit 1924 om De Bilt (groen aangegeven in figuur 1) te

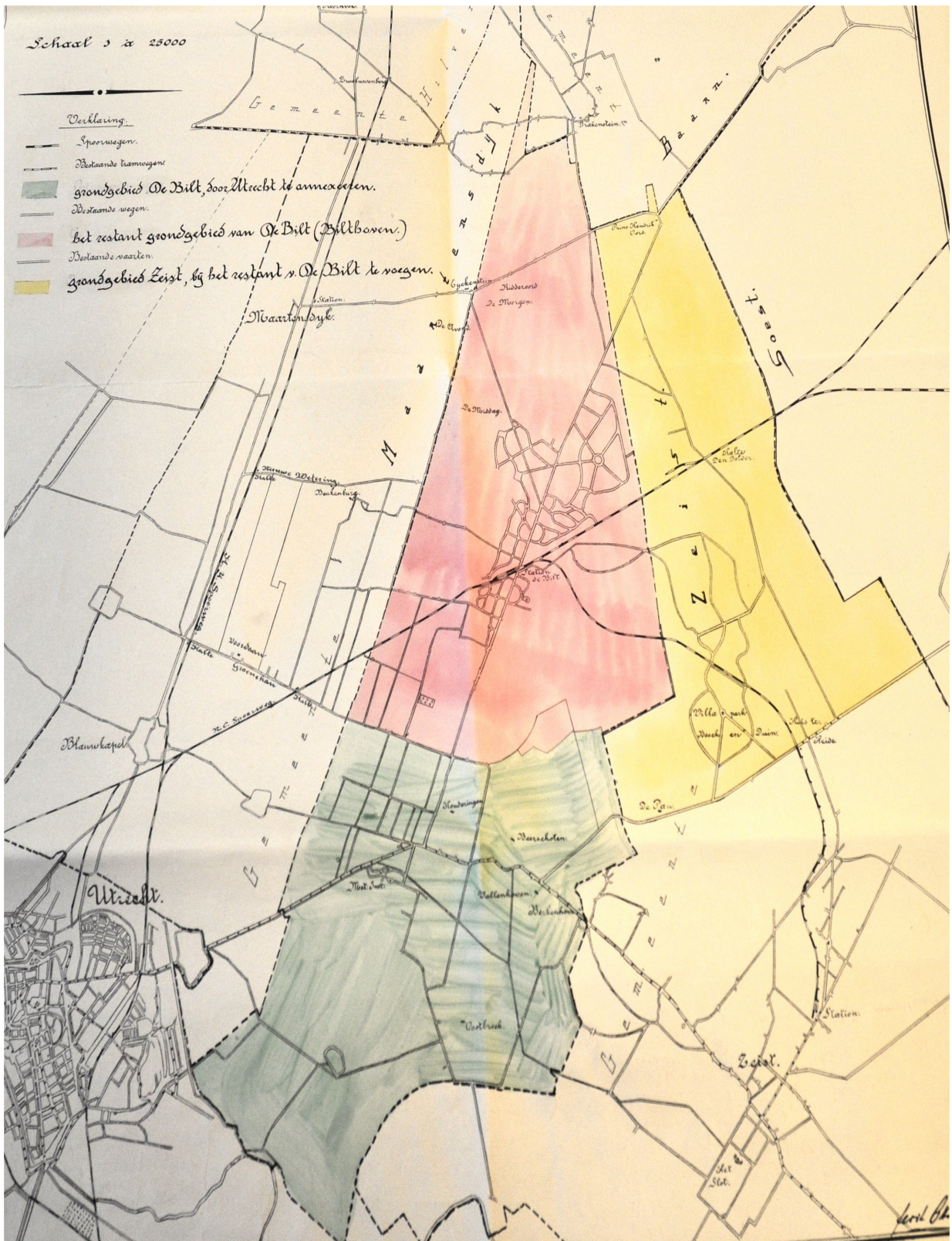
annexeren en Bilthoven (rood) aan zijn lot over te laten of bij Zeist te voegen.

868 handtekeningen

De communicatie over de uitbreidings- en annexatieplannen liet destijds te wensen over. De besprekingen waren vaak geheim, vooral als defensie erbij betrokken was en de bouwverboden rond de verdedigingswerken ter sprake kwamen. Toch hadden inwoners van Den Dolder, Bosch en Duin en Huis ter Heide er lucht van gekregen; dat kwam mede doordat het Utrechts Nieuwsblad af en toe over de plannen schreef, bijvoorbeeld als ze besproken werden in de gemeenteraad van Utrecht (2-5). Daarom richtten ze een schrijven aan Gedeputeerde Staten van Utrecht waarin ze vroegen de mogelijkheid na te gaan van een samenvoeging van hun buurtschappen met Bilthoven, na een eventuele annexatie van het zuidelijk deel van De Bilt door Utrecht (6). De

briefschrijvers voerden aan dat Bilthoven wat aard, samenstelling en belangen betreft veel overeenstemming vertoont met de andere buurtschappen, terwijl deze onder Zeist vallende villaparken zeer heterogene eigenschappen vertonen ten opzichte van de rest van die gemeente.

Een dergelijke samenvoeging leek ook de inwoners van Bilthoven wel een goed idee. De 'Vereeniging Plaatselijke Belangen Bilthoven' stelde in juni een verder uitgewerkt en onderbouwd verzoek op en richtte dat eveneens aan het College van Gedeputeerde Staten der Provincie Utrecht (6, 7, 8). Daarin vroeg zij in het geval van een annexatie van het zuidelijk gedeelte van De Bilt serieus te overwegen Bilthoven samen te voegen met Den Dolder, Bosch en Duin en Huis ter Heide. Het verzoek was ondertekend door 868 van de ongeveer duizend gezinshoofden uit Bilthoven (figuur 2), in het totaal twintig A4'tjes! (6, 7).

Plan tot samenvoeging van Bilthoven (rood), Den Dolder, Bosch en Duin en Huis ter Heide ten noorden van de Amersfoortseweg (geel) voor het geval dat het zuidelijk gedeelte van de gemeente De Bilt (groen) zou worden geannexeerd door Utrecht. Bijlage bij het door de 'Vereeniging Plaatselijke Belangen Bilthoven' opgestelde en door 868 gezinshoofden ondertekende schrijven aan Gedeputeerde Staten van Utrecht. Bron: Het Utrechts Archief (6).

In Bosch en Duin tekenden volgens het Utrechts Nieuwsblad (8) de meeste bewoners een vergelijkbaar rekest en met 'Den Dolder Vooruit' was overleg opgestart om gezamenlijk op te trekken.

Op een bij het Bilthovense verzoek gevoegd kaartje (figuur 1) werden de gebieden waar het om ging nog eens aangegeven: het van De Bilt door Utrecht te annexeren gebied in groen, Bilthoven in rood en Bosch en Duin, Den Dolder en Huis ter Heide ten noorden van de Amersfoortseweg in geel. De nieuw te vormen gemeente zou dus het rode en gele gebied moeten omvatten.

Reactie Zeist

Nadat Gedeputeerde Staten de schrijvens hadden ontvangen, gaven ze de gemeentebesturen van De Bilt en Zeist elk de gelegenheid hun zegje te doen over het door de eigen inwoners ingediende verzoek. De gemeente Zeist reageerde als door een wesp gestoken. Ze voelde er absoluut niets voor de genoemde villaparken af te staan aan een nieuw te vormen gemeente (6). Ze had dat in 1923 ook al op niet mis te verstane wijze te kennen gegeven, nadat de suggestie van opdeling van Zeist in de Tweede Kamer te berde was gebracht en de Minister van Binnenlandse Zaken en Landbouw er aan gedeputeerde Staten van Utrecht advies over had gevraagd. Ook sprak Zeist zijn twijfels uit over het draagvlak van de opstellers van de brief van de eigen inwoners. Bij de ondertekenaars zat niemand, laat staan een gezinshoofd, uit Den Dolder en de belangenverenigingen 'Bosch en Duin e.o.' en 'Den Dolder Vooruit', waar de gemeente wel zaken mee deed, waren toen nog niet in het initiatief gekend. De bewoordingen in de brief vond de gemeente vaag

en de bedoelingen van de opstellers kwamen onvoldoende uit de verf. Verder hadden de bewoners van het onder Zeist vallende gebied volgens de gemeente niet te klagen. Ze werden niet stiefmoederlijk behandeld, want de wegen werden behoorlijk onderhouden en voorzien van straatverlichting, het huisvuil werd opgehaald, er was politietoezicht, water en elektriciteit, de brandweer functioneerde goed, er was een school gebouwd en men had medewerking toegezegd bij het aanleggen van een gasnet. Of die toegezegde medewerking veel inhield, valt overigens te betwijfelen. Op een voorlichtingsbijeenkomst over de gasaansluitingen in Den Dolder die in februari 1925 had plaatsgevonden, had de burgemeester van Zeist zich namelijk laten ontvallen dat het de eigen keuze was van de bewoners van die buurtschap om zich *in the middle of nowhere* te vestigen (9).

Reactie De Bilt

Later volgde een reactie van het gemeentebestuur van De Bilt op het verzoekschrift met de 868 handtekeningen. Gedeputeerde Staten vonden het niet meer nodig Zeist erop te laten reageren, omdat die gemeente haar afwijzende standpunt in reactie op de brief van de eigen inwoners voldoende duidelijk uiteen had gezet en er geen reden was om aan te nemen dat ze haar standpunt had gewijzigd.

Burgemeester en Wethouders van De Bilt benadrukten dat het verzoek van de Bilthovenaren betrekking had op een situatie die zich eventueel zou kunnen voordoen, namelijk in het voor de Gemeente De Bilt onacceptabele geval van een annexatie van het zuidelijk deel van De Bilt door de gemeente Utrecht. In de argumenten die in het

verzoekschrift werden aangevoerd kon men zich wel vinden; men achtte het echter prematuur en adviseerde Gedeputeerde Staten de inhoud ervan voor kennisgeving aan te nemen, om er te zijner tijd indien nodig rekening mee te houden (6).

Toch konden B&W de verleiding niet weerstaan om eraan toe te voegen dat ze de uitbreiding van Bilthoven met Den Dolder, Bosch en Duin en Huis ter Heide ten noorden van de Amersfoortseweg een idee vonden dat zeker de moeite van het overwegen waard was. Zeist was er immers nog steeds niet in geslaagd de gasvoorziening te regelen, terwijl het doortrekken van de Bilthovense gasleiding naar Den Dolder een fluitje van een cent was. Verder kon de Biltse politie de surveillance van de naburige villawijken er gemakkelijk bij doen. Ook had De Bilt zijn onderwijsvoorzieningen goed op orde.

Reactie Gedeputeerde Staten

Gezien de afwijzende reacties van de betrokken gemeentebesturen en het premature karakter van de verzoekschriften, wilden Gedeputeerde Staten niet te veel woorden aan de zaak vuil maken. De opstellers van de brieven kregen in augustus een ontvangstbevestiging met het verzoek de andere ondertekenaars daarvan in kennis te stellen. Dat was alles.

Naderhand is er van de plannen weinig meer vernomen. Ze waren alleen relevant als de annexatie van het zuidelijk deel van de gemeente De Bilt definitief doorgang zou vinden. De besluitvorming rond de uitbreidingsplannen van Utrecht sleepte zich echter jaren voort (6, 10, 11, 12).

PROVINCIAAL NIEUWS

BILTHOVEN.

— **Annexatieplan.** In totaal rekenden 868 hoofden van gezinnen op de lijst voor een request aan Gedep. waarbij gevraagd zal worden ingeval van annexatie van een gedeelte van de Bilt door Utrecht, van Bilthoven, Bosch en Duin, Den Dolder en Huis ter Heide, een afzonderlijke gemeente te stichten.

Bericht uit het Utrechts Nieuwsblad van 27 juni 1925, p.6.

Eind jaren twintig werd duidelijk dat het Ministerie van Defensie vasthield aan het bouwverbod van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Latere plannen tot grenswijziging moesten daarmee dus rekening houden. Utrecht reageerde door in 1930 een nog verdere uitbreiding in oostelijke richting voor te stellen; daarbij zou niet alleen De Bilt, maar ook Bilthoven, Den Dolder, Bosch en Duin en Huis ter Heide ten noorden van de Amersfoortseweg bij Utrecht getrokken worden. Plannen van Gedeputeerde Staten van Utrecht lieten de gemeente De Bilt echter geheel (1932) of grotendeels (1933) onaangetast.

Uiteindelijk hakte de Minister van Binnenlandse Zaken in 1934 de knoop door: voorlopig moesten alle voorstellen tot gebiedsuitbreiding van Utrecht als definitief afgewezen worden beschouwd (13). De Bilt haalde niet alleen opgelucht adem, maar vierde ook uitbundig feest (14, 15, 16). De plannen voor samenvoeging van Bilthoven, Den Dolder, Bosch en Duin en Huis ter Heide konden, nu de annexatie van het zuiden van de Bilt van de baan was, de prullenbak in.

Bronvermeldingen :

1. Leijten, F., *De Nieuwe Hollandse Waterlinie en de gemeente Utrecht*, UvA, Amsterdam, 2009.
2. Stadsnieuws, de grenswijziging, *Utrechts Nieuwsblad* 5 augustus 1924, p5-6.
3. Stadsnieuws. Utrechts Nieuwsblad 5 december 1924, p3.
4. Stadsnieuws, gemeenteraad, grenswijziging, *Utrechts Nieuwsblad* 30 januari 1925 p3 en p9.
5. Stadsnieuws, gemeenteraad, grenswijziging, *Utrechts Nieuwsblad* 17 januari 1925 p2.
6. Het Utrechts Archief. Toegangsnr. 1201, inv. nr. 1424.
7. Provinciaal Nieuws, Bilthoven. *Utrechts Nieuwsblad* 27 juni 1925, p6.
8. Provinciaal Nieuws, Bilthoven. *Utrechts Nieuwsblad* 1 juli 1925, p6. Het verzoekschrift uit maart, dat in Het Utrechts Archief is te vinden (6) bevat echter slechts zeven handtekeningen.
9. Provinciaal Nieuws, Zeist. *Utrechts Nieuwsblad* 5 februari 1925, p10.

10. Een en ander over de uitbreiding der gemeente Utrecht, *Utrechts Nieuwsblad* 11 november 1925 p10.

11. Een en ander over de uitbreiding der gemeente Utrecht II, *Utrechts Nieuwsblad* 14 november 1925 p10.

12. *De uitbreiding van Utrecht en de 'verboden kringen'*, *Utrechts Nieuwsblad* 11 mei 1931 p 2.

13. *Grenswijziging van de baan.* *Utrechts Nieuwsblad* 8 maart 1934 p 9

14. *De Bilt wordt niet geannexeerd.* *Utrechts Nieuwsblad* 15 maart 1934 p13.

15. Nu de annexatie verworpen is, *Biltsche en Bilthovense Courant* 16 maart 1934.

16. Haan-Beerends, L., 2001: Een gemeentelijke herindeling die niet door ging, *De Biltse Grift*, maart 2001.

Dit artikel is met medeweten van het bestuur van de Historische Kring D'Oude School en met toestemming van de auteur overgenomen uit 'De Biltse Grift' 25e jaargang nr.4, december 2016

Verhalentafels

Oproep om de mondelinge geschiedenis van Den Dolder vast te leggen

“Weet je nog, vroeger, toen we.....”

Zo kunnen gesprekken beginnen tussen mensen die elkaar lang niet hebben gezien, maar ook bij hen die elkaar regelmatig tegenkomen en vaak weer even het verleden erbij willen halen.

Dat verleden kan uitgebreid en wetenschappelijk gedocumenteerd zijn, maar het kan ook in persoonlijke verhalen naar voren komen als herinneringen, belevenissen en gebeurtenissen.

Hoe was het leven in Den Dolder in de vorige eeuw? Er waren verschil-

lende scholen, maar hoe waren de meesters en juffen en hun lessen, werden er straffen gegeven en welke, hoe was het speelkwartier en werd er kattenkwaad uitgehaald? Waar gingen schoolreisjes naar toe?

Over DOSC valt veel te vertellen, zie ook al de Kroniek van oktober 2018.

Maar zijn er nog verhalen over de voetbalclub op het terrein achter hotel Leeuwenhorst?

Hoe is Den Dolder de oorlogsjaren doorgekomen? Waren er onderduikers en was er voedselschaarste? Artsen van de Willem Arntszhoeve zijn weggevoerd, evenals patiënten (zie ook de Vergeten Slachtoffers). Er zijn bombardementen uitgevoerd op het vliegveld en de omgeving en was er veel schade in Den Dolder? Waren er slachtoffers?

De redactie van de Historische Vereniging Den Dolder wil trachten die persoonlijke verhalen, ‘oral history’, vast te leggen om ook die kant van de geschiedenis te bewaren. Het kunnen verhalen zijn over het verenigingsleven, over bedrijven, gebouwen, etc.

Het idee is om in kleine groepjes de verhalen naar boven te halen en vast te leggen, waarbij enkele (oud) Doldenaren met elkaar in gesprek gaan samen met een interviewer. Het initiatief zal uitgaan van de redactie van de Kroniek, maar uitdrukkelijk wordt ook eigen initiatief zeer op prijs gesteld.

MEEDOEN?

Contact kan daarvoor worden opgenomen via redactie@historischeverenigingdendolder.nl of met Nico van der Kleij tel. 06 4631 7546.

DOLDERSE KRONIEK jeugdpagina

Herdenking bij het monument aan de Soestdijkerweg

Op 5 april bezochten leerlingen van groep 7 en 8 van de Kameleon het monument aan de Soestdijkerweg. Daar werden op die dag in 1945 10 mannen doodgeschoten. Dit was de wraak van de Duitsers op een aanslag op Duitse militairen enkele dagen eerder.

De leerlingen van groep 8 zorgen voor dit monument. Elk jaar houden zij een korte plechtigheid met bloemen, gedichten en muziek. Daarbij zijn ook nabestaanden en belangstellenden aanwezig. Groep 8 draagt dan de zorg van dit monument over aan groep 7.

Sinds 2002 organiseert De Kameleon deze plechtigheid. Vanaf 1987 was het monument geadopteerd door de Hazenboschschool. Het Geheugen van Zeist plaatste enkele jaren geleden een informatiebord (naast de ingang van camping Prinsenburg).

Gedicht van Thomas (groep 7)

Er was hier oorlog. Hier dit moment. Nu waar we staan.
Is een monument waarschijnlijk al aan gewend. Om er langs te fietsen rijden of lopen.
Maar kan je het zien er is geschoten. Je kan het lezen dus je hoeft niet te vrezen.
Want heb je het gehoord? We zijn verlost!

Stuur je reacties, gedichten, tekeningen over dit onderwerp of over andere onderwerpen die te maken hebben met de geschiedenis van Den Dolder naar: redactie@historischeverenigingdendolder.nl
En wie weet sta jij in de volgende Dolderse Kroniek!

Gedicht van Bente (groep 8)

Hoe zou het zijn
Hoe zou het zijn om je te verbergen
Om wie je werkelijk bent
Hoe zou het zijn om nooit veilig te zijn
Nooit veilig op straat
Altijd in je achterhoofd te hebben
Pas op! Kijk uit!
En te denken
Ik ben raar
Ik hoor hier niet
Maar na zoveel ellende ben je eindelijk vrij
Hoe zou het zijn?

Bloemen, woorden en muziek

The advertisement features a collection of Remia Tafelsauzen bottles and food items on a white wooden background. At the top, there are tomatoes, a plate of fries, and a bottle of Pittige & frisse SHOARMA tafelsaus. In the middle, a bottle of frisse & zoete HAWAÏSAUS tafelsaus is shown. Below it, the main title 'NIEUW! TAFEL SAUZEN' is written in large, stylized letters. Underneath the title is the tagline 'VOOR IEDER GERECHT EEN HEERLIJKE SAUS'. To the right, there is a bottle of Pittige COCKTAIL tafelsaus. At the bottom, a bottle of frisse & romige KNOFLOOK tafelsaus is displayed. On the left, there is a bottle of BARBECUE tafelsaus. In the center, there is a hamburger on a sesame seed bun. On the right, there is a plate of corn and vegetables. At the bottom, there is a row of ten small bottles of different Remia Tafelsauzen flavors: Tzatziki, Favigote, Chilisaus, Cocktail, Skordalia, Cocktail, Barbecue, Hawaïsaus, Zigeuner, and Knoflook. A single green leaf is also visible near the bottom right.

NIEUW! TAFEL SAUZEN

VOOR IEDER GERECHT EEN HEERLIJKE SAUS

Geniet van de Remia Tafelsauzen, nu in handige knijptube!

Een serie van tien heerlijke sauzen met voor elk gerecht een bijpassende saus. Heerlijk bij gegrild vlees, bij een broodje hamburger of bij de borrel! Probeer ook eens de nieuwe Pittige Cocktail, een romige cocktailsaus met rode pepers!

Voor meer informatie, kijk op www.remia.nl of volg ons op Facebook [facebook.nl/remiafans](https://www.facebook.com/remiafans)

Remia[®]

